

LANGUAGE WORKSHOP. THEORETICAL PART

О.В. Малихін, д. пед. н., професор,
зав. кафедри теорії і практики
навчання іноземних мов за
професійним спрямуванням

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ (ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗРОБКИ АСПЕКТНИХ СКЛАДОВИХ)

У статті здійснено історико-педагогічний аналіз розробки аспектних складових організації самостійної навчальної діяльності студентів. В історії становлення дидактики виділено у найбільш загальному вигляді три основні напрями, у межах яких проблема самостійної діяльності обговорюється представниками передової педагогічної думки протягом багатьох століть розвитку школи: філософсько-педагогічний, дидактико-методичний, психолого-дидактичний.

Ключові слова: історико-педагогічний аналіз, аспектні складові, самостійна навчальна діяльність.

В статье дан историко-педагогический анализ разработки аспектных составляющих организации самостоятельной учебной деятельности студентов. В истории становления дидактики выделено в наиболее общем виде три основных направления, в пределах которых проблема самостоятельной учебной деятельности обговаривается представителями передовой педагогической мысли на протяжении многих столетий развития школы: философско-педагогическое, дидактико-методическое, психолого-педагогическое.

Ключевые слова: историко-педагогический анализ, аспектные составляющие, самостоятельная учебная деятельность.

Historical and pedagogical analysis of the aspect components of students' independent educational activities organization has been carried out in the article. Within three basic ways, which have been singled out in the history of didactics, the problem of independent activities has been discussed by the representatives of the progressive pedagogical society during many centuries of school development: philosophical and pedagogical, didactic and methodological, psychological and didactic.

Key words: historical and pedagogical analysis, aspect components, independent educational activities.

(а) – постановка проблеми) Самостійна навчальна діяльність студентів вищих педагогічних навчальних закладів являє собою складний феномен, який поєднує в собі такі важливі дидактичні категорії, як «навчальна діяльність», «самостійна діяльність», «пізнавальна діяльність» і потребує детального аналізу й розробки аспектних складових її організації.

Звернемося до історико-педагогічного розгортання даної проблеми, адже загальновідомим є положення про те, що без розуміння минулого неможливе адекватне сприйняття теперішнього і прогнозування майбутнього. Лише чітка й

усвідомлена оцінка історико-педагогічних підходів до організації самостійної навчальної діяльності суб'єктів навчання забезпечить результативне розв'язання існуючих проблем з урахуванням умов і пріоритетних тенденцій сьогодення.

(б) – *аналіз останніх досліджень і публікацій*) Питання самостійності в навчанні, проблеми самопізнання й самовдосконалення виступали предметом зацікавленості мислителів з давніх часів, зокрема, у філософській думці Античності, представлений Аристотелем, Демокрітом, Платоном, Сократом, у повчаннях Володимира Мономаха, тобто тоді, коли педагогіка ще не сформувалася як окрема, самостійна наука. Їх подальше висвітлення знаходимо у працях учених епохи Відродження – П. Беринди, І. Вишенського, Ю. Дрогобича, М. Монтеня, Е. Роттердамського, П. Русина, Є. Славинецького, часів Просвітництва (М. Головін, Я. Козельський, Я. Коменський, М. Ломоносов, Й.-Г. Песталоцці, Ф. Прокопович, І. Посошков, Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковорода, Х. Чеботарьов).

Досліджувані теоретичні та практичні аспекти й закономірності формування особистості педагога так чи інакше виходять з позиції активності та самостійності як провідних рис, інтегральних і визначальних характеристик його цілісної особистості. Ця проблема активно вивчалася видатними вітчизняними мислителями й педагогами – В. Белінським, О. Герценом, М. Добролюбовим, М. Кургановим, О. Острогорським, М. Пироговим, Д. Писаревим, В. Сухомлинським, Л. Толстим, К. Ушинським, М. Чернишевським, К. Яновським та іншими), а також А. Дістервегом, Дж. Дьюї, М. Монтессорі – яскравими представниками західної педагогіки. Значну увагу питанню самостійності в навчанні приділяли українські педагоги (Х. Алчевська, О. Духнович, П. Куліш, М. Корф, Т. Лубенець, Ю. Федькович).

Здійснений таким чином історико-педагогічний аналіз підтвердив нашу думку про те, що організація самостійної навчальної діяльності не виступала, у переважній більшості, об'єктом окремих педагогічних досліджень, однак особливого звучання набували у працях науковців такі важливі аспекти цього феномену, як організація самостійного навчання, самопізнання й самовдосконалення особистості, саморефлексія.

Виходячи з цього, **мета даної роботи (в) – формулювання цілей статті**) дати історико-педагогічний аналіз розробки аспектних складових організації самостійної навчальної діяльності студентів.

(г) – *виклад основного матеріалу дослідження*) В історії становлення дидактики можна виділити у найбільш загальному вигляді три основні напрями, у межах яких проблема самостійної діяльності обговорюється представниками передової педагогічної думки протягом багатьох століть розвитку школи.

Перший напрям – *філософсько-педагогічний* – починається із глибокої давнини. Його представниками можна вважати давньогрецьких учених (Архіт, Аристоксен, Сократ, Платон, Аристотель), які глибоко й усебічно обґрунтували значущість добровільного, активного й самостійного оволодіння дитиною знаннями.

Інший напрям бере свій початок у працях Я. Коменського, змістом його є розробка організаційно-практичних питань залучення того, хто навчається, до

самостійної діяльності. При цьому предметом теоретичного обґрунтування основних положень проблеми тут виступає викладання, діяльність викладача, але без достатньо глибокого дослідження й аналізу природи діяльності власне того, кого навчають. Цей напрям умовно можна назвати *дидактико-методичним*. Він плідно розвивався протягом багатьох століть і є панівним у сучасній педагогічній науці.

Третій напрям – *психолого-дидактичний* – характеризується тим, що самостійна діяльність учнів не лише декларується в рамках дослідження певного набору педагогічних засобів і методів викладання, але й сама обирається в якості предмету дослідження. Саме цей напрям бере свій початок переважно у працях К. Ушинського, психолого-дидактичні положення якого багато в чому збігаються з положеннями сучасної дидактики, що розвиваються відносно питань самостійної діяльності на сучасному етапі.

У ХХ столітті проблема самостійності в навчанні й організація та здійснення самостійної навчальної діяльності набуває академічного бачення, і, відповідно до цього, вивчення й дослідження. Професійна підготовка молодого покоління і, відповідно, необхідність навчити вмінням і навичкам самостійного здобуття знань у певних галузях висувається на перший план. Одним із пріоритетних шляхів вирішення цього завдання була розробка проблеми підготовки дитини до самостійної діяльності в період перебування її в школі. Але цей напрям у педагогіці був досить обмеженим розробкою питань самостійної роботи школяра у школі і вдома (роботи Н. Бороздінова, Є. Голанта, Б. Єсіпова та інших), оскільки самостійна навчальна діяльність як така в той час достатньо ґрунтовно не вивчалася.

Починаючи з другої половини ХХ століття провідними педагогами, як один з головних недоліків загальноосвітньої школи, визнається невідповідність її випускників до самостійного набуття знань. Виділяється група дидактів (Н. Дайрі, В. Краєвський, І. Лернер, М. Скаткін, В. Сластьонін та інші), які починають досліджувати організаційну сторону самостійної роботи учнів загальноосвітніх шкіл.

Експериментами вчених було підтверджено, що систематично і правильно застосовувана самостійна робота розвиває довільну увагу дітей, виробляє в них здатність міркувати, запобігає формалізму в засвоєнні знань і взагалі є засобом формування самостійності як риси характеру (О. Савченко). Це й зумовило введення обов'язкових і різноманітних самостійних робіт у практику шкільного навчання.

Разом з тим, організація навчальної діяльності студента є значно ширшою, передбачає включення поряд з аудиторною сукупності домашньої, позааудиторної й загальної самостійної роботи, причому за різними напрямками підготовки фахівця. Тому виявляється найменш вивченою, але одночасно найбільш цікавою з позицій дидактичного аналізу навчальної діяльності.

У випадку, коли йдеться про підготовку майбутнього вчителя, проблема набуває неабиякого значення зважаючи на те, що саме він у наступному буде працювати з власними учнями, і від того, наскільки й якою мірою вчитель оволодіє певними вміннями й навичками самостійної роботи, буде залежати

успіх його діяльності. Організація самостійної роботи майбутнього вчителя у системі може слугувати, у свою чергу, підґрунтям докорінної перебудови його позиції в навчальному процесі вищого педагогічного навчального закладу.

У зв'язку з цим усе більшого значення набуває *самостійна робота студентів*, яку визначаємо як *основну форму організації самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів*. Теоретичному осмисленню окресленої проблеми протягом досить тривалого періоду часу приділяється увага в літературі з педагогіки, психології й методики викладання окремих дисциплін, вивчається бюджет часу студентів, способи раціональної організації й культури розумової праці в застосуванні до дисциплін вищих навчальних закладів різного профілю. Ці аспекти організації самостійної роботи мають створити необхідне підґрунтя для освіти майбутнього фахівця упродовж життя.

Перші науково обґрунтовані моделі самостійної роботи у вищих навчальних закладах виникли у зв'язку зі зміною освітніх парадигм наприкінці ХХ ст., що зумовило необхідність переходу до усвідомленого активного навчання, і впровадження освітніх технологій на основі теорій педагогічного менеджменту (П. Друкер, Ю. Конаржевський, О. Мармаза, М. Поташник), концепції адаптивного й рефлексивного управління педагогічними системами (А. Границька, Т. Давиденко, І. Новик, В. Пікельна, П. Третяков та інші). Створені концепції передбачають постановку викладача і студента в позицію активних суб'єктів навчальної діяльності, розвиток самоврядування в її організації, гнучкість і адаптивність до змінних зовнішніх умов.

Подальшого розвитку теорія і практика самостійної навчальної діяльності одержала завдяки Болонській декларації, що проголосила розвиток і стимулювання активності й автономності студентів й, отже, пошук нових підходів до організації навчального процесу, збільшення обсягу та номенклатури самостійної роботи у вищому навчальному закладі.

Більшість вітчизняних дидактів під *самостійною роботою* розуміють розмаїття видів діяльності (індивідуальної й колективної) тих, хто навчається, на класних чи аудиторних або позакласних чи позааудиторних заняттях або вдома, відповідно до певних завдань за умови безпосереднього невторчання вчителя чи викладача.

Поняття «самостійна робота» є багатограним, тому природно, що воно не отримало єдиного тлумачення в педагогічній літературі. У роботах, присвячених навчанню самостійної роботи в середній школі (Ю. Бабанський, В. Буряк, Л. Вяткін, Н. Дайрі, Б. Єсіпов, Л. Жарова, П. Підкасистий, О. Савченко, Т. Шамова та інші), це поняття розглядається:

- як форма організації,
- як метод,
- як засіб навчання,
- як різновид навчальної діяльності.

Найбільш вдалим, таким, що всебічно висвітлює різні аспекти самостійної роботи, представляється визначення, запропоноване Л. Вяткіним, який під самостійною роботою розуміє «такий різновид діяльності школярів, за якого в

умовах систематичного зменшення прямої допомоги вчителя виконуються навчальні завдання, які сприяють свідомому й міцному засвоєнню знань, умінь і навичок, формуванню пізнавальної самостійності як риси особистості учня».

Змістовий аналіз наукових підходів, присвячених проблемі організації самостійної роботи в середніх навчальних закладах, дозволяє виділити наступні *положення*, які забезпечують підґрунтя для об'єктивного висвітлення даного педагогічного явища і не втрачають свого значення стосовно вищої школи, а саме:

- самостійна робота визначається більшістю дослідників як різновид пізнавальної діяльності тих, кого навчають, на уроці і вдома; її виконання здійснюється за завданням педагога, але без його безпосередньої участі;
- самостійна робота сприяє формуванню таких важливих рис особистості, як самостійність, пізнавальна активність, творче ставлення до праці тощо;
- самостійна робота передбачає, що ціль кожного завдання має бути усвідомленою, тобто для виконання завдань самостійної роботи учні спираються на свої знання, предметні вміння, досвід у вивченні даної дисципліни, а також уміння користуватися засобами навчання;
- самостійна робота потребує наявності в учнів певних *загальних навчальних умінь*, що сприяють її раціональній організації.

Дослідники, які займаються даною проблемою стосовно вищої школи (С. Архангельський, В. Буряк, М. Гарунов, Є. Голант, С. Зінов'єв, Б. Іоганзен, О. Молібог, Р. Нізамов, М. Нікандров, П. Підкасистий та інші), такожкладають у термін «самостійна робота» різний зміст. Так, поняття «самостійна робота» трактується як:

- самостійний пошук необхідної інформації, набуття знань, використання цих знань для розв'язання навчальних, наукових і професійних завдань (С. Архангельський);
- діяльність, що складається з багатьох елементів: творчого сприйняття й осмислення навчального матеріалу в ході лекції, підготовки до занять, екзаменів, заліків, виконання курсових і дипломних робіт (О. Молібог);
- різноманітні види індивідуальної, групової пізнавальної діяльності студентів на заняттях або в позааудиторний час без безпосереднього керівництва, але під наглядом викладача (Р. Нізамов);
- система заходів, спрямованих на виховання активності й самостійності як рис особистості, на набуття вмінь і навичок раціонального отримання корисної інформації (Б. Іоганзен);
- система організаційно-педагогічних умов, що забезпечують управління навчальною діяльністю, яка відбувається за відсутності викладача (В. Граф, І. Льясов, В. Ляудіс);
- така, що є тотожною із самоосвітою (С. Зінов'єв).

Різне трактування «самостійної роботи» можна спостерігати і в іноземній дидактиці, виходячи з матеріалів європейських наукових конференцій, присвячених Болонському процесу, зокрема [1].

Серед різних підходів у США до цієї проблеми можна виділити два протилежних: навчання за умови обов'язкового керівництва викладача та

незалежне навчання, коли учень у межах програм має широкий спектр вибору як матеріалу, так і засобів його засвоєння, які обираються ним довільно. Тобто деякою мірою «незалежне навчання» співвідноситься з поняттям «самостійна навчальна діяльність». Аналогічно в Німеччині виділяють «опосередковане навчання», коли робота студента здійснюється під непрямим керівництвом викладача; «директивне навчання» під керівництвом викладача та «вільна» розумова робота студента, яка характеризується можливістю вибору засобів і мети учнем. Педагоги Франції користуються як терміном «індивідуальна робота», так і терміном «вільна діяльність», коли при виконанні роботи передбачається врахування інтересів та ініціативи студентства [1].

Як чітко видно з наведених вище визначень і тлумачень, самостійна робота розглядається, з одного боку, як різновид діяльності, що стимулює активність, самостійність, пізнавальний інтерес, і як основа самоосвіти, поштовх до подальшого підвищення кваліфікації, а з іншого – як система заходів чи педагогічних умов, що забезпечують керівництвом самостійною діяльністю студентів, а в іноземних підходах широко застосовуються поняття близькі до «самостійної навчальної діяльності».

Таким чином, самостійна робота студентів є *складним багатовимірним педагогічним явищем*, яке включає систему взаємопоєднаних структурних і функціональних компонентів, що утворюють цілісну єдність, підпорядковану цілям виховання, освіти й розвитку в умовах її опосередкованого управління та самоуправління [3].

Видається важливим більш детально зупинитися на визначеннях поняття «самостійна робота», пропонованих П. Підкасистим і М. Гаруновим, оскільки трактовка даними авторами цього поняття найбільш відповідає нашому розумінню самостійної роботи студентів й організації їх самостійної навчальної діяльності.

П. Підкасистий вважає, що «самостійна робота у вищій школі є специфічним педагогічним засобом організації й управління самостійною діяльністю в навчальному процесі» [5]. З одного боку, на думку П. Підкасистого, самостійна робота являє собою навчальне завдання, тобто об'єкт діяльності студента, запропонований викладачем чи передбаченим програмою посібником, а з іншого – форму вияву певного способу діяльності, спрямованого на виконання відповідного навчального завдання, а саме: спосіб діяльності людини або задля отримання зовсім нового, раніше невідомого їй, знання, або задля впорядкування, поглиблення вже наявних знань.

М. Гарунов під самостійною роботою розуміє «виконання різних завдань навчального, виробничого, дослідницького й самоосвітнього характеру, які виступають як засіб засвоєння професійних знань, способів пізнавальної й професійної діяльності, формування вмінь і навичок творчої діяльності й професійної майстерності» [4].

М. Гарунов і П. Підкасистий вирізняють такі *характеристики самостійної роботи студентів*:

– вона формує в того, хто навчається, на кожному етапі його руху від незнання до знання необхідний обсяг і рівень знань, навичок і вмінь для розв'язання

пізнавальних завдань;

- виробляє в студента психологічну установку на систематичне поповнення своїх знань і вироблення вмій орієнтуватися в потоці наукової інформації;
- є найважливішою умовою самоорганізації того, хто навчається, в оволодінні методами професійної діяльності, пізнання й поведінки;
- є знаряддям педагогічного керівництва й управління самостійною пізнавальною й науково-педагогічною діяльністю того, хто навчається, у процесі навчання і професійного самовизначення [4].

Самостійна робота, таким чином, може розглядатись як:

- *один із різновидів пізнавальної діяльності*, спрямованої на загальноосвітню і спеціальну підготовку студентів і керовану викладачем. Такий аспект розгляду самостійної роботи у вищому навчальному закладі зумовлюється великим обсягом наукової інформації, який значно збільшився останнім часом і виявляє тенденції до ще більшого зростання задля формування спеціаліста будь-якого профілю в сучасних умовах конкуренції й ринкових відносин;
- *дидактична форма навчання*, тобто є системою організаційно-педагогічних умов, що забезпечують управління навчальною діяльністю тих, хто навчається, без безпосередньої участі й допомоги викладача. Під час виконання самостійної роботи підтримка викладача реалізується опосередковано через організацію системи навчання в умовах самопідготовки, у чому й полягає дидактична сутність самостійної роботи й її відмінність від форм аудиторної роботи.

Самостійна робота є підсистемою системи навчання, у якій через власні засоби й у специфічних умовах можуть розв'язуватися подібні завдання, як і в усій системі пізнавальної діяльності в цілому чи в підсистемі несамостійної роботи. Поряд з цим структура самостійної роботи в загальному вигляді може бути представленою як ідентична структурі будь-якої педагогічної системи. Це означає, що до *структури самостійної роботи* входять: цілі навчання, зміст навчання, процес навчання (засвоєння матеріалу, обробка матеріалу, контроль наочіння).

Розробка цілей. Із загальної сукупності цілей навчання у вигляді дій, що підлягають засвоєнню в курсі навчання, можуть бути виділені ті, які виносяться повністю на самостійну роботу, якщо співвідношення самостійної і несамостійної роботи встановлюється за відповідним принципом – співвідношенням обсягу, змісту, номенклатури.

Інший принцип встановлює співвідношення між самостійною й аудиторною роботою, коли на самостійну роботу виносяться всі дії, передбачені для засвоєння, але покладається завдання, наприклад, обробки дій після з'ясування її орієнтувальної основи на аудиторних заняттях. Цілі навчання в самостійній роботі в цьому випадку збігаються з цілями навчання всього курсу.

Аналогічно вирішується питання відносно *змісту навчання*, необхідного для досягнення відповідних цілей самостійної роботи.

Окрім виділення дій, що підлягають засвоєнню при самопідготовці, необхідно, напевно, більш визначено задавати рівень, відповідно до якого мають бути засвоєні знання й дії в умовах самостійної роботи (ступінь їх

інтеріоризованості, автоматизованості, координованості, узагальненості тощо).

З позиції дидактичних цілей можна виділити чотири *типи самостійної роботи студентів* [2].

Перший тип – формування у студентів умінь виявляти в зовнішньому плані те, що від них вимагають на ґрунті наданого їм алгоритму діяльності й посилянн на цю діяльність, що закладені в умовах завдання. Пізнавальна діяльність студента при цьому полягає в розпізнаванні об'єктів даної сфери знань при повторному сприйнятті інформації про них чи дій, пов'язаних з ними. У якості самостійної роботи такого типу найчастіше використовуються домашні завдання: робота з підручником, конспектом лекції тощо. Загальним є те, що всі дані, що містяться в завданні, а також способи його виконання обов'язково повинні бути представлені в явному вигляді.

Другий тип – формування знань-копій і знань, що дозволяють розв'язувати типові задачі. Пізнавальна діяльність студентів при цьому полягає у відтворенні й частковій зміні структури і змісту засвоєної раніше навчальної інформації. До самостійної роботи такого характеру належать окремі етапи лабораторних робіт і практичних занять, типові курсові проекти, а також спеціально підготовлені домашні завдання за пояснювальною запискою алгоритмічного типу. Специфічна особливість самостійної роботи студентів такого типу полягає в тому, що в завданні потрібно повідомити ідею, принцип розв'язання чи ідею і спосіб, що можуть бути застосовані до даних умов.

Третій тип – формування в тих, кого навчають, знань, що покладаються в основу розв'язання нетипових задач. Пізнавальна діяльність студента при цьому полягає в накопиченні й вияві нового для нього досвіду діяльності на ґрунті засвоєного раніше формалізованого досвіду дій за вже відомим алгоритмом шляхом переносу знань, умінь і навичок. Завдання такого типу передбачають пошук, формування й реалізацію ідеї розв'язання. Така самостійна робота повинна висувати вимоги щодо аналізу незнайомих студентам ситуацій і генерування нової інформації. До цього типу самостійної роботи студентів відносять курсові й дипломні (кваліфікаційні) роботи, ділові (практичні) ігри та ін.

Четвертий тип – створює передумови для творчої роботи. Пізнавальна діяльність студентів при виконанні цих робіт полягає в глибокому зануренні в сутність вивчуваного об'єкту, встановленні нових зв'язків і відношень, що є необхідними для виявлення невідомих раніше принципів, ідей, генерування нової інформації на більш високому рівні пізнання. Даний тип самостійної роботи студентів реалізується при виконанні завдань науково-дослідного характеру, це курсові й дипломні (кваліфікаційні) роботи, дослідницька діяльність у різного роду студентських наукових гуртках та об'єднаннях, проблемних групах, участь студентів у розробці науково-дослідницьких тем кафедр університету тощо [2].

При виборі форм і методів навчання, типів самостійної роботи студентів необхідно враховувати специфіку професійно-педагогічної освіти. Вона полягає в інтегративному характері фахово-педагогічної підготовки, перш за все, у поєднанні, взаємозбагаченні спеціального (предметного) і психолого-

педагогічного знання. Тому організація аудиторних занять і самостійної роботи з усіх дисциплін має бути такою, щоб вони разом із формуванням спеціального (предметного) знання слугували прикладом сучасної методики викладання, були своєрідною школою педагогічної майстерності для студентів – майбутніх учителів.

Організація самостійної роботи студентів має враховувати ступінь підготовленості студента, спиратися на свідоме засвоєння вмінь і навичок самостійної роботи, варіюватися залежно від курсу навчання із подальшим ускладненням її форм і методів.

Зроблений аналіз показує, (д) – висновки) що структура самостійної роботи повинна бути розглянута як структура особливої форми навчання й не ототожнюватися зі структурою діяльності учіння, що часто можна спостерігати в дидактиці, адже самостійна робота не є самостійною діяльністю того, хто навчається, щодо засвоєння навчального матеріалу, а є особливою системою умов навчання, які організовуються викладачем, і є, таким чином, аспектом його діяльності. Відтак, акцентуємо на *нетотожності понять «самостійна робота» й «самостійна навчальна діяльність»*, адже *самостійна робота є її основною формою організації*.

Список використаних джерел:

1. Joining Forces in Engineering Education Towards Excellence Proceedings SEFI and IGIP Joint Annual Conference 2007. – 14 July 2007. – Miskois. Hungary, 2007. – 562 p.
2. Антропов В. А. Организация самостоятельной работы студентов / В. А. Антропов, Н. И. Шаталова. – Екатеринбург : Изд-во Урал. гос. ун-т путей сообщения, 2000. – 76 с.
3. Бойко Н. І. Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. І. Бойко. – К. : 2008. – 27 с.
4. Гарунов М. Г. Самостоятельная работа студентов / М. Г. Гарунов, П. И. Пидкасистый. – М. : Знание, 1978. – 325 с.
5. Пидкасистый П. И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении: Теоретико-экспериментальное исследование / Павел Иванович Пидкасистый. – М. : Педагогика, 1980. – 240с.

**Л.П.Кадченко, к.пед.п., доцент
кафедри теорії і практики навчання
іноземних мов за професійним
спрямуванням**

ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються проблеми належної організації самостійної навчальної діяльності та досліджується її роль у формуванні самостійності майбутніх педагогів.

Ключові слова: самостійна навчальна діяльність, вивчення іноземних мов,